

Az 1988. évi Országos és Somogy megyei néprajzi és nyelvjárási
önkéntes gyűjtők pályázatára készítettem.

Az andocsi bucsu szokásai

Somogy megyei néprajzi osztályának!

K a p o s v á r

Május 1 utca 10.

7 4 0 0

Pályázó:

Jeli József, 64 éves, nyugdíjas

Pécs

Magyarürögi ut 118.

7 6 3 4

Készült: 3 példányban!

2 példányt címnek küldtem:

1 példányt házi irattárba helyeztem:

1988. június 20. napján.

Országos és Somogy megyei néprajzi és nyelvjárási önkéntes gyűjtők
1988.évi pályázatára készítettem.

Az andocsi bucsu szokásai

Az 1930-as és a 40-es években Somogy megyében az egyik leglátogatottabb bucsujáró hely volt az andocsi. Egy évtizeden át Végh Jánosné, született; Papp Erzsébet anyai nagyanyámmal egy évben Nagyasszony napján gyalog bucsura mentünk. Az itt látottak, hallottak még a mai nap is emlékeztetnek. Nagyanyám református vallású volt, de mégis elment a bucsura Andocsra. Az andocsi bucsujárás római katolikus vallásuaké volt. Nem tiltották más vallású embereknek a látogatását.

Én is, meg sokan mások kíváncsiak voltunk arra, hogy miért is terjedt el Andocson a bucsujárás? Monda szerint Szűz Mária angyalok kíséretében Andocsra ment, mert ott tisztalelkű emberek laktak. Mária, Andocs község délnyugati táján lévő réten jelent meg először. Szintén a monda szerint több fűzfa állt itt, de az a fa még most is meg van, ahova a Szűz Mária az angyalokkal ott megjelent, és árnyékában esős, és viharos időben ott kaptak védelmet. Ez az eredeti szenthely, kegyhely. Az emberek azt is beszélték, hogy Mária szobrát a község templomába helyezték. Az andocsi emberek büszkék voltak arra, hogy Szűz Mária őnáluk van, ott érzi jól magát. Mióta Mária náluk van, nem éri annyi baj az embereket, elemi csapások sem. Olyan csodák is történtek, hogy aki Máriához ment és ott imádkozott, csoda történt vele, mert ha nem tudott beszélni, járni, meggyógyult. Meg ha valakinek a hozzátartozója az első világháboruban maradt, s nem tudtak róla, és ha itt imádkozott, kérte a Szűz Máriát, hogy segítsen neki, utána meg történt, hogy a régen nem látott katona megérkezett.

1945 után is jártam itt. De már jóval kevesebb látogató volt itt. Megtudtam azt is, hogy Andocs, Mária-kegyhely, és bucsujáró hely volt már a középkorban, és az ma is. Ott kolostor nem volt, mint

csak plébánia hivatal. Nyáron a bucsujárás idején nagyon megélénkült a bucsura járás. És így Segesdről barátokat küldtek, akik ott segédkeztek a bucsusoknak. Még ma is az a szóbeszéd járja, hogy egyik éjszaka Boldogságos Szűz Mária szobrát a templomból a kocsolai község lakói ellopták és a községük templomába helyezték, azért hogy már sokat volt Andocson és annyi mindent tett az ott lakók érdekében, náluk legyen. Mária a községben nem szeretett lenni. Egyik éjszaka Kocsoláról visszament Andocsra. Ennek bizonyítására a monda szerint, amerre ment Szűz Mária, az utmenti jegenyefák meghajoltak és úgy is maradtak. Azóta itt is van Andocson.

Bucsujárás legtöbb embernél fogadalom szerint történt. Például erről is beszéltek; Gölle községben lakott Boda János zsellér család, annak az egyik legény fia több hónapon át ágyban fekvő beteg volt, az orvosok is lemondtak róla, hogy nem gyógyul meg. Édesanyja elment Andocsra bucsura, ott fogadalmat tett a Mária előtt, hogy ha meggyógyul a fia, minden évben, amíg csak tud járni, ide látogat. Hazament és utána 3 nap multával a fia kezdett gyógyulni, talpra is állt, s utána ő is gyakran elment a bucsura. Többféle fogadalmat tettek az emberek, volt aki azért, hogy lásson, járni tudjon, ismeretlen körülmények között eltűnt hozzátartozóját láthassa.

Andocson hagyomány szerint Nagyboldogasszony Napján augusztus 15-én volt a bucsu, de a nagy érdeklődésre való tekintettel a 19.század elejétől már Pünkösdkor, július első vasárnapján sarlóskor, kisasszony napján, mely szeptember 15-én van, a szokásos bucsui napok voltak. De a legnagyobb a Nagyasszonyi, augusztus 15-én.

Elmondták az itt lakók, és az ide látogatók, hogy Pünkösdkor zarándokolt a legtöbb férfi a bucsura, mert akkor még nem volt olyan sok munka a mezőn.

A bucsujárásnak kialakult szokásai voltak. A bucsusok a környező községekből, falukból, pusztákról, és majorokról, sőt Dombóvárról, Kaposvárról családok, egy helyen lakók csoportosan processzióval érkeztek. Erre már jól előre készültek, mert hideg élelmet vittek magukkal. A legnépesebb csoport Somogy megye Mernye községből érkezett, és a pusztákról, de csak inkább a nők. A pusztai cseléd férfiak köznapon, de még munkaszüneti napon sem távozhattak el a lakhelyükről. Mernyén volt a Piarista papságnak a központja, és itt az emberek a római katolikus vallásukat jobban gyakorolták. Sok hívő a Balaton környékről is ide érkezett. Balatonboglárról, Fonyódról, Lengyeltótiból, Somogyturról, Somogybabodról, Gamásliból és a közeli községekből.

Hagyomány szerint andocsi bucsura megelőző napon templomba mentek az emberek, ahol a helybéli pap méltatta a bucsujáró hely vallási történetét, prédikációt mondott a bucsuról, és olyankor elköszöntötte a hiveit. Isten áldásával és gondviselésével utnak bocsájtotta őket, legtöbbször kikísérte a csoportot a falu végéig. De olyankor mindenegyes harangot megszólaltattak, harangszóval fogadták a processziót is, amikor érkeztek haza a falujukba.

Mikor a helybéli pap is a bucsusokkal ment, akkor a hívőket ő vezette. Itt is kialakult vallási rend volt, mert közvetlen a pap után a templom atya, falu szentes emberei, amelyek leginkább az előljáróságokból kerültek ki. Sok esetben itt volt a tanító is. Azt nevezték processziónak, amikor a hívőkkel a pap is jelen volt, ha nem, akkor csak csoportnak, meg még olyankor is processziónak mondták, a csoportot, ha pap nem is volt, de a templom atya ott volt, templomi zászlókat vittek magukkal. Előénekes, vagy a kántortanító a tömeg közepén ment és énekeltek. Ha már kicsit elfáradtak, akkor menetközben imádkoztak. Utszélien megpihentek. Mindig a legrövidebb utat választották, és ahol kevesen jártak.

Az is hagyomány volt, hogy az utjukban lévő községekben betértek a templomba, imádkoztak, énekeltek, de amikor a község széléhez érkeztek, már a harangokat megszólaltatták. Legtöbbször a helybéli pap fogadta őket és tartott szentbeszédet. Itt nem sokat időztek. Ha kereszthez érkeztek, vagy másik processzióval találkoztak, keresztjüket háromszor meghajtották. Akik dolgoztak kiint a határban, azok megálltak, vallási tisztelettel fogadták őket. Férfiak a kalapjukat, sapkájukat fejükről levették. Nők megletérdeltek és imádkoztak, míg a hívők el nem haladtak. Fegyelmetek voltak a hívők, mert se nem dohányoztak, se nem ittak szeszt. Akik rendszeresen jártak Andocsra bucsura, a többi emberek előtt tekintélyük volt.

Kialakult hagyomány volt, hogy a község vezetői írásban értesítették az andocsi plébániát, hogy mikor mennek bucsura. Több hívő levelet is írt a községben lakónak, hogy mikor mennyien érkeznek. Legtöbbször visszatérő hívők voltak, bizalom volt az emberek között. Megszokott régi ismerősökhöz szállásoltak el. Az elszállásolás különböző módon történt. Közelebbi rokonok a házakban, ágyban, míg az ismerősök szintén a házban, földre leszórt szalmán pihentek, aludtak éjszaka. Szokás szerint egy napig voltak itt a bucsura járók. Az 1930-as és a 40-es években Nagyboldogasszony és Kisasszony napján két-három ezer hívő is itt volt. Nyári hónapban helybéli elemi iskola is szállásnak volt berendezve. Parasztházaknál az istállóban, pajtákban, fészerekben kaptak szállást az emberek. Szinte olyan család nem is volt a községben, akinél hívő ne lett volna. Nem sokáig tartózkodtak a házaknál, mert a legtöbb időt a kegyhelyen a templomban tartózkodtak.

Mielőtt a hívők elszállásoltak volna, ahogy megérkeztek a községbe, első utjuk a templomba és a kegyhelyhez vezetett. Itt imádkoztak, énekeltek, megmosakodtak a szentkut vizében. Ruha-

darabot, hajcsatot, fésüt a kegyhelyen lévő vastagtörzszű fűz-fába tüzték, gyógyulást remélő gondolatok után kis üvegbe, korbába vizet merítették, az otthonmaradottak számára. Sokan ebből a vizből, amíg itt voltak ittak.

A helybéli papság nagy gonddal szervezte meg a hagyományos szenthelyes bucsut. Szünet nélkül szóltak a harangok, ahogy érkeztek a hívők. Bucusu előtt való napon már este nagymise és szentbeszéd volt a szószékről. Vidékről érkező papok is prédikáltak - mondotta Topa Mihály egykori római katolikus püsztai pásztor, aki később Andocsról elköltözött a somogy megyei Kisgátpusztára. Este 10 órakor a templomban szentségimádás kezdődött, ezt engesztelő szent órának mondták. Még éjféltől engesztelő misét is tartottak. Éjféltől volt a keresztuti ájtatosság, kántortanító vagy előénekes tartotta. A helybéli kántor a nép által jól ismert Mária énekeket játszott orgonán, ez közös éneklésben ment, úgy hajnali három óráig. Most már bucsu napján hajnalban a hívek a templomban a padra borulva, vagy az oltár lépcsőjén pihentek kis ideig, sokan buzgolkodva rózsafüzérrel imádkoztak. Hajnali 4 óra felé egyre élénkebben énekeltek, a csoportok között folyt is a versengés.

A bucsu napján reggeli órákban érkeztek a legtöbb helyről is hívők, akik a környékben laktak. A többszáz hívők számára a templomban és kint az udvarban gyóntatószéket állítottak fel, gyóntak, áldoztak. Ugy délelőtt 9-10 órakor indultak a körmenetek községenként. Az így felsorakozott tömeg a templomtól a kegyhelyhez a szentkúthoz mentek. Imádkoztak, énekeltek, mindenegyes csoportot pap vezetett. A körmenet élén főpap volt, több kispap is volt ott. Szinte megszámlálhatatlan tömegben sokan keresztet, zászlót vittek. A zászlókon Mária képe volt. Templomban és a kegyhelynél egész nap szentbeszéd volt. Itt a vidéki papok is prédikáltak. Az külön meg-

tisztelő volt, ha vidéki pap is tarthatott szentbeszédet, ilyen volt a göllei pap is, aki ha csak tehette, egy évben Nagyboldogasszony napján itt volt és szentbeszédet mondott.

Ugy a templomban, mint a kegykápólnánál a szentkútnál is gyóntak, áldoztak. Legtöbbször nagy meleg volt. De azért még a tűző napon is tartózkodtak. A nők legtöbbször 8-10 ruhát is viselt, fejkendőt nem vetették le. De a férfiak sem tették le a ruhájukat. A szentmise mindig a pápai és a magyar himnusszal ért véget.

A bucsuban vásárolt kegytárgyak leginkább; rózsafüzér, gyertyák, Mária képek, feszület. A templomban három Mária szobor volt, egy a főoltárnál, egy a bejáratnál, egy meg oldalt. És így több hívő tudott imátkozni. Legtöbb hívő a bejáratnál volt, mert ott a boldogságos Szűz Mária könnyei folytak, úgy mondták, hogy azért sir, mert sok a gonosz ember, Isten-tagadó. Sok hívő a Mária szoborhoz ment és zsebkendőjével törölte a Mária képet, utána meg a saját arcukat is megtörölték. Osztottak Mária bánatában. Hívők fogadalmuk szerint áldozati tárgyakat tettek az oltárra, bucsuban vásárolt szentképet, kifaragott Jézus-szívet. Gyertyát gyujtottak, sokan a megvásárolt nagyméretű gyertyákat csak odahelyezték, gondolva a későbbi napokra. Mindezek a Mária előtt voltak. Déli 12 óráig szünet nélkül nagymise volt. Ugy 12-13 óra között nem volt olyan tömeges hívői tisztelet, de utána aztán felgyorsult, érkeztek a hívők, mert egymás után tartották a délutáni litániákat. Több idősebb falusi asszony térdre csuszott az oltárhoz, többen meg is kerülték az oltárt. Suttogva, hangosabban imátkoztak.

Hagyomány volt, hogy a községben már a bucsu előtt megjelentek a bazárosok, cukorkások, lacikonyhások és a ringlisezők. A bucsuban ruhát, lábbelit nem lehetett vásárolni, mert nem is voltak olyan árusok. Külön másikon volt a kirakodó és az állatvásár. Egy évben 4 alkalommal, tavaszi, nyári, őszi és a téli. A sátrak a község főutcájában voltak, annak mindkét oldalán, amilyen széles

volt az utca, olyan szélességben tartózkodtak a hívők, 3-4 ezer hívő is volt.

Kérdeztem az itt lakókat, hogy szeretik-e azt, hogy ilyen népszerű hely a községük? Igen, azt a választ adták, hogy büszkék is erre, hogy Somogy megyében az egyik legnagyobb látogatottságu a bucsujuk. Ahogy láttam a barátoknak kiemelkedő szerepük volt, mert mindenhol ott voltak, segítettek a hívőnek az elszállásolásban, és a templomban, a kegyhelyen.

Ami a látogatottságot illeti, az 50-60 évesek voltak többen, de azok közül is a nők. Nyáron van a mezőgazdaságban a legnagyobb dolog, és azért is a fiatalok nem tudtak úgy megjelenni. Szabad vallás-gyakorlás volt. De azért nem teljesen mindenkinek, mert a pusztai emberek nem tudtak elmenni, engedélyt a pusztai vezetőktől nem kaptak. Ezt így mondta Keresztény József, római katolikus vallású, 1940-ben, aki akkor 60 éves volt, és lakott Somogy megye Nagyberki pusztán, a pusztán magtáros volt. Cselédember szenthelyre nem távozhatott el, mert a jószágokat gondozni, etetni kellett.

Bucusu napján délután 4 óra táján a távolabbi hívők hazafelé indultak, hogy még az esti órába hazaérkezzenek. Több paraszt hívő lovaskocsival érkezett a szenthelyre, és azzal is utazott vissza. Aki így érkezett a szenthelyre, azt mondták a hívők, hogy az nem üdvözölt meg, mert csak az igazi, ha gyalog teszik meg az utat. Mária annak bocsátja meg a bűneit. Siettek haza a hívők. Visszafelé is betértek a közbeeső faluknak a templomaiba, de csak kis időre.

Mindig nagy élménynek számított, ha valaki Andocson járt bucsun. El is várták tőle, hogy mondja el, hogy mit látott. Azt meg is tették. Én magam is, meg nagyanyám is.

Az otthon maradtak nagyon várták a szenthelyen résztvevő-

ket. Mielőtt a bucsusok hazamentek, első utjuk a falujuk templomába vezetett, ott a helybéli pap fogadta őket. Csak utána mentek haza. Az otthon maradottakat megcsókolták, és ezt mondták; "részetek legyen a szent bucsuban". Az ilyen beköszöntő után átadták a bucsufiát, a vásárolt ajándékokat, a kegytárgyakat, magukkal hozott szentkut vizét. Szentelt vizet gondosan eltették, ha valakinek a családban, vagy ismerősnek fáj a feje, azzal megszokták mosni, mondván, hogy valaki szemmel megverte, és azért fáj a feje. Az ilyen vízzel szentelték meg a lakást is, hogy a betegséget elűzzék.

Bucsufiát szoktak vásárolni. Szentképet, szobrot, színes gyertyát, de leginkább mézesbábos termékeket. A fiatal emberek a nagylányoknak, tükrösszivet, a nagymama az unokájának bábcsikót, babát ajándékozott, az idősebbek a nők bábolvásót kaptak, és a jól ismert mézespusedlit ajándékoztak.

Szokás volt a bucsui komaságot itt kezdeményezni. Ismertté vált a bucsui keresztanya fogalma. Annyira komolyan vették, hogy utána tartották is a komaságot. Egy-egy falusi asszonynak több keresztlánya és fia is volt. Ez a gyakorlatban úgy történt, hogy az idősebb asszony, a fiatalabbnak a homlokát megmosta a szenteltvízzel, ittak is belőle, és keresztgyermekének fogadta. Mindjárt itt a bucsuban ajándékot is kapott a keresztanyától. Olyanról nem tudok, hogy a férfiak is ezt alkalmazták volna. A bucsui keresztanya tulajdonképpen a korábbi kereszttség felujítása a szenthelyen, a kutnál. Azért azt meg kell őszintén mondani, hogy azért nem volt olyan erős kötődése, mint a pap előtt a templomban a kisgyerekkori keresztelő.

1945 után is jártam Andocson. A szenthely létezik. Bucsura járás 1950-ig gyakori volt, épp úgy mint 1945 előtt. Utána 1970-ig mind ritkábban. Az utóbbi 10 évben úgy tűnik, hogy ismét kezd népszerű lenni. De most már csak gépkocsival, motorkerékpárral mennek.

Mezítlábos zarándokolás nincsen. Leginkább kíváncsiskodók járnak itt. A fiatalokat csábitja a bazár és a ringlis. A látogatottságát az is részben elősegíti, hogy a községen át vezet a műút Balatonra. Az andocsi bucsui szokásokról beszélnek az emberek. Hagyományként őrzik is, a mondákat elmesélik az idősebbek a fiataloknak.

Pécs, 1988. június 20.

Üdvözlettel:

Jeli József

Jeli József, 64 éves, nyugdíjas,
Pécs, Magyarürögi ut 118./7634/
Önkéntes néprajz és nyelvjárás
gyűjtő.